

עוד על הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל*

א. פעמיים שמעתי את הכינוי 'גדול' על מו"ר הגרצ"י מלצר זצ"ל. פעם אחת: באתי ללמוד בישיבת מרכז הרב באלול תשכ"ט משיבת הדרום, והבאתי אתי, כפי שהיה נהוג אז, מכתב המלצה לראש הישיבה הרב צבי יהודה קוק זצ"ל שכתב לי ראש ישיבתי הקודמת. בינתיים בחודש תמוז נפטר מו"ר הרצ"י מלצר זצ"ל. והנה בימי בין כסה לעשור תש"ל נכנסתי למו"ר הגרצ"י זצ"ל כדי שהוא יחתום לי על אישור עבור ועד הישיבות כמקובל, וכשראה אותי אמר לי: 'כבר אמרתי לךמה וכמה אנשים שיש לך זכויות גדולות בשמים! הרב מלצר זצ"ל היה צדיק גדול, ואנחנו היינו ידידים גדולים, והמכתב שהבאת ממנו היה הקשר האחרון בינינו! ופעם לאחר שלמדתי מספר שנים בישיבה קרא לי הרב צבי יהודה, הוציא מכיסו את המכתב ואמר: 'מכתב זה שייך לך - הוא כתוב עליך. הוא יקר מאוד. שמור אותו היטב! ומאז אני אכן שומר על המכתב, והוא עומד לנגד עיניי גם ברגע זה. על ידו זוכה אני להיות קשור עם שני רבתי אלו, שמהם זכיתי לקבל כל כך הרבה. פעם אחרת שמעתי על מו"ר הרב מלצר זצ"ל את הביטוי 'גדול' מכיון לגמרי אחר. הרב שלמה קוק זצ"ל, שכאשר הוא בא לכהן כרבה של רחובות הרב מלצר זצ"ל פעל רבות ובהצלחה כדי שכל העקוב יהיה לפניו למישור, סיפר לי שהוא נסע לבקר את הרב מלצר כשאושפז בשנת חייו האחרונה בביה"ח בלינסון, אך הוא לא ידע באיזו מחלקה מאושפז הרב. בכניסה לבית החולים ראה רופא, ניגש אליו ושאל: 'אולי אתה יודע היכן שוכן הרב מלצר?' הרופא הסתכל עליו ואמר: 'אתה מתכוין לרב הגדול?' שאל אותו הרב קוק: 'מדוע אתה מכנה אותו כך?' והוא ענה לו שבאותו בוקר ראה אותו הולך אל חדר הניתוח כמו חייל היוצא לקרב, כשהוא חוזר ואומר: "בידך אפקוד רוחי", "בידך אפקיד רוחי"... הדברים התאימו למה ששמעתי ממו"ר הרב מלצר זצ"ל עצמו, שכאשר עמד כמה שנים קודם לפני ניתוח וידע שחייו בסכנה הוא העמיק והפנים בקרבו את ההכרה שהכל מאת ה' ית', ואם ירצה שיחיה - כן יהיה, ואם ח"ו לא יהיה לרצון לפניו - כן יהיה, וא"כ אין ממה לפחד; לאחר אותו ניתוח הרופאים אמרו לו שהוא ניצל בין השאר בגלל השקט הנפשי שלו, ובלשון הרופא המרדים:

* בעקבות מאמרו של הרב יואל עמיטל 'סבי הרב צבי יהודה מלצר זצ"ל', בגל' 'המעין' הקודם עמ' 64 ואילך.
1 מעניין שגם מו"ר הרב מלצר זצ"ל, כשכתב את המכתב, אמר לי: "הרב צבי יהודה הוא אדם גדול... כשכותבים מכתב לאדם גדול אי אפשר סתם לכתוב תאריך, צריך לכתוב 'לסדר'". אותו שבוע פרשת קרח היה, והמכתב פותח במילים: בעה"י יום ב' כ"ג סיון תשכ"ט לסדר "אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל".

'היה לך דופק של אדם ההולך לחתונה'!... גם חתנו הרב יהודה עמיטל שליט"א, בהספידו את הרב מלצר זצ"ל, סיפר שכשעלו במעלית בבית החולים לקראת הניתוח הרב דיבר עמו על ענייני הישיבה; כשאמר לו שעכשיו הוא עומד לעבור ניתוח מסוכן, וכיצד הוא יכול להתעסק בנושאים אחרים, ענה לו הרב מלצר שאינו דואג כלל לעצמו, הוא מסור בידי שמים!

ב. את הסיפור על החזו"א שהתבקש להכריע אם להוציא את הילדים הדתיים מבית הספר המשותף בפרדס חנה², שמעתי מהרב מלצר זצ"ל בתוספת קטנה: החזו"א הסתובב בחדר ואמר: 'זה דיני נפשות. אני איני יכול להכריע בזה. כבודו יפסוק בזה'. שאל הרב מלצר: 'אם כבודו אינו יכול להכריע, כיצד אני אוכל להכריע?' על כך ענה לו החזו"א: 'כבודו הוא המרא דאתרא, ויש לו סייעתא דשמיא שאין לאף אחד אחר'³. הרב מלצר סיפר שבכל זאת הוא התקשה להכריע. הוא אמר שאף על פי שיש לילדים הדתיים השפעה מאד חיובית על ביה"ס, ההורים מצידם צודקים שהם רוצים חינוך שהוא לגמרי דתי. כפי שהתרשמתי, והייתי אז בס"ה בן י"ח שנים, עמד לעיני הרב מלצר גם השיקול הכללי: האם זה נכון לשנות בפרדס חנה מהנהוג בכל ארץ ישראל, שבכל מקום נאבקים על הקמת בתי ספר דתיים נפרדים? באותה תקופה הגיעה אליו ההצעה לקבל את רבנות רחובות, ואחת הסיבות להיענותו להצעה היתה הקושי להכריע בשאלת פתיחת בי"ס הדתי בפרדס חנה.

ג. שמעתי ממנו"ר הגר"א שפירא זצ"ל, שפעם בית הדין ברחובות רצה שהבעל יסכים לתת גט, אך היתה בעיה של כסף. הרב מלצר זצ"ל, כאב"ד, הודיע על הפסקה של שעה בדיון. לאחר כשעה הרב מלצר חזר לבי"ד נושם ונושף, כשהוא אומר: 'סידרתי הלוואה לבעל כדי שאפשר יהיה לגמור את הגירושין'!

ד. בדרכו בפסיקה, הרב מלצר היה עצמאי. למשל, הוא הטיל בציציותיו תכלת, על אף שאביו זצ"ל לא נהג כך. הוא סיפר ששאל את הרב הרצוג זצ"ל, שהתנגד לתכלת של האדמו"ר מרדזין, אם יש איסור בכך, וכיון שהשיב שאין בזה כל איסור החליט ללכת בתכלת. הרב גם התפלל בהברה 'ספרדית'; הוא סיפר שפעם שמע אחד מנכדיו אומר: 'סבא מקדש ביידיש! וזה גרם לו לחשוב שהתפילה בהברה אשכנזית יכולה לגרום לחייץ בין בני דורו ובין בני הדור הצעיר; מאז התפלל תמיד בהברה ספרדית. ה. הרב היה מקפיד לצאת מהבית לתפילה כשהוא עטוף בטלית ועטור בתפילין, וכן לאחר התפילה היה מקפיד לחזור הביתה כשהוא עדיין בטלית ותפילין. פעם, לאחר התפילה, הוא היה צריך למהר לסדר איזשהו ענין דחוף בעיר; הוא נסע עם הטלית והתפילין עליו, ולא הורידם עד שהגיע הביתה. אמנם לא ראיתי יושב על עגלה רתומה לסוס⁴, אך באותה נסיעה ישב ב'סירה' של אופנוע כשהוא עדיין עטוף בטלית ותפילין... זהו מראה שלא שוכחים.

2 שם עמ' 65-64.

3 סיפור זה סיפרתי למו"ר הגר"א שפירא זצ"ל, והוא מאוד התפעל ממנו.

4 שם עמ' 71.

ו. על אף שהיינו תלמידים צעירים הושפענו מאוד מדמותו האצילה ובעלת העוצמה של מו"ר הרב מלצר זצ"ל. לאחר שנים אחד החברים סיפר פעם על עצמו שדמותו של הרב שעמדה לנגד עיניו הצילה אותו פעם מנפילה רוחנית קשה. עוד לפני כן תלמיד אחד עזב את הישיבה, הוריד את הכיפה ועבר לתיכון חילוני, ופעם הרב פגש אותו וניגש אליו באהבה רבה; לאחר זמן הבחור חזר לישיבה...

ז. ביוה"כ תשכ"ז, לפני תפלת נעילה, הרב עמד ואמר, בעוצמתו הידועה: 'עד עכשיו התפללנו על עצמנו, בתפלת נעילה נתפלל עבור כל עם ישראל'. משום העוצמה הגדולה שהיו במילים אלו ובאופן אמירתם, אני מסוגל עד עתה לראות את דמותו ניצבת כולה בלבן כשהוא אומר את הדברים האלו.

ח. בשנתיים האחרונות לחייו הרב זצ"ל הוסיף על עצמו עול של שיעור יומי. הוא סיפר שבעיר רחובות מנסים לערב אותו בדברים רבים חשובים, אך על ידי עול השיעור הנוסף הזה הוא פטר את עצמו מ'עולים' אחרים... דרכו בלימוד היתה עיון בפשט הסוגיא והראשונים, ופעמים רבות תיבל את דבריו בדברים של אביו הגרא"ז. השיעור נמשך כל יום משעה 11:15-13:00; לקראת סוף השיעור הרב היה סוגר את הגמ' ואומר דבר תורה מוסרי קצר וקולע, או שאחד התלמידים היה אומר דבר תורה והרב היה מוסיף על דבריו. אני זוכר את תוכן רוב הדברים שנאמרו בדקות אלו, אך טעמים הטוב נשאר בלבי עד היום. אמנם זכור לי שפעם הביא הרב את הגמ' בקידושין (מ, א): 'אמר רב הונא, כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו'. והמשיך הרב: 'ואם האדם ממשיך לחטוא הוא הופך את העבירה להיות מצוה; ואם עוד ימשיך לחטוא באותו חטא - יהפוך את העבירה להיות קידוש השם שצריך למסור עליו את הנפש'...

ט. כשהרב היה יושב בבית המדרש היה קורא לפעמים לתלמיד זה או אחר ללמוד עמו רשב"א או ר' עקיבא איגר (שני ספרים שזכור לי שהרב הביא הרבה מדבריהם). הוא היה לומד במהירות, ואנחנו, התלמידים לא היינו מסוגלים לעקוב אחרי מהירות לימודו. פעם תלמיד אחד העיר: 'הרב לומד יותר מדאי מהר!' הרב הסתכל על הבחור בתמיהה: 'זה נחשב מהר? אבא ז"ל היה לומד ככה!' והוא העביר את אצבעו על הדף מראשו לסופו בקו ישר... הרב סיפר גם על אמו זצ"ל, הרבנית מלצר. במיוחד הרבה לספר על בקיאותה הרבה בתנ"ך. אני זוכר שהוא סיפר לנו שאחיו, פרופ' פייבל מלצר ע"ה שהיה מרצה ידוע לתנ"ך, לא היה אומר שיעור בתנ"ך אם לא קיבל על הדברים הסכמה מאמו.

י. פעם הוא היה צריך להיעדר מהשיעור, והוא ביקש מהרה"ג מאיר צבי ברגמן שליט"א שיאמר שיעור במקומו. כשהוא הודיע לנו על כך בבוקר הוא הוסיף במלוא הרצינות: 'טוב שתשמעו פעם שיעור ברמה'... אני יכול לשכוח כיצד נדהמנו מענוותנותו של הרב: כך יאמר ראש ישיבה זקן?!... זה עשה עלינו רושם עצום. לא ניסתי למצות את דמותו של מו"ר הרב מלצר זצ"ל, אלא להעלות על הכתב כמה דברים שעלו במחשבתי כשקראתי את המאמר של נכדו שליט"א לזכרו. תנצב"ה, וזכרו יגן עלינו ועל כל עם ישראל.